

PODSTATA SOFISMAT

Skrytá sofismata demagogicky skrývají rozpor se zjevnou realitou a podněcují rezignaci na vlastní zdravý rozum, na samostatné myšlení. Skrytá sofismata jsou jako pověstné „bludné kořeny“, nastražené zlomyslnými skřítky v hlubokém lese (v chaosu). Klopýtáme-li o ně, aniž tušíme, čím ve skutečnosti jsou, uzavřeme cestu svého poznávání do bludného kruhu, z něhož bez cizí pomoci není úniku.

Naproti tomu zjevná sofismata, jakými jsou aporie Zénóna z Eleje, neskrývají rozpor se zjevnou realitou a pedagogicky nás podněcují ke spoléhání na vlastní zdravý rozum, k samostatnému reálně logickému myšlení. Zvláštním druhem zjevných pedagogických sofismat jsou slovní hříčky, které můžeme zvat například: „samo-sofismata“. Ta totiž nejsou v rozporu se zjevnou realitou, ale pouze sama se sebou.

Zjevná sofismata mají rovněž charakter bludného kruhu, nejsou však nastražena, aby z nich nebylo úniku, ale předem varují, čím ve skutečnosti jsou, takže nabízejí možnost úniku bez cizí pomoci. Možnost úniku tkví v řešení zjevných sofismat vlastním rozumovým úsilím (samostatným reálně logickým myšlením).

Samo-sofisma od britského matematika Bertranda Russela (1872-1970):

*„Holič prý holí všechny, kteří se neholí sami, nikoli ty, kteří se holí sami.
Kdo pak oholí holiče?“*

(holičem holený holič je holič = není holič, pokud holí sám sebe)

Známější jsou ovšem anonylní samo-sofismata:

„Je všemohoucí, kdo může stvořit kámen, který nemůže zvednout?“

(může-li ho stvořit, je všemohoucí = není všemohoucí, nemůže-li ho zvednout)

Králem mezi samo-sofismaty je takzvaný „paradox lháře“:

„Lže, kdo říká, že lže?“

(říká-li, že lže a lže-li, pak nelže = lže, protože říká, že lže, ač nelže)

Skutečnost, že žádné ze zjevných sofismat nebylo dosud vyřešeno, není dána jejich neřešitelností, ale slabostí lidského myšlení, leností myslet či rezignací na samostatné myšlení, následkem úspěšného úsilí skrytých sofismat.

J. Mrázek (Taje matematiky): *„...některá starověká sofismata jsou založena na ošemetnosti slova „všechn“. Pro příklad... položíme otázku, zda všemohoucí Bůh může udělat tak velký kámen, aby jej nemohl uzvednout... nemůže-li... pak není všemohoucí... může-li, pak rovněž není všemohoucí, protože neuzvedne kámen.“*

Akademik Mrázek nám tu s uspokojením předvádí, jak umí popsat bludný kruh daného samo-sofismatu, aniž ho řeší. Řešení pouze předstírá mlhavou frází: „*sofisma je založeno na ošemetnosti slova „všechn“*“. Jářku, co je na slově „všechn“ ošemetného?

Aristoteles (O sofistických důkazech): „...*pouhé konstatování nedostatku není řešení. Lze totiž ukázat na vyvozování nepravdivého závěru, aniž se odhalí, o co se takové vyvozování vlastně opírá... Řešení tkví v odhalení toho, na čem je nepravdivý sylogismus (vyvození závěru ze dvou předpokladů) založen.*“

Musíme se tedy ptát:

Kde je v sofismatech zakopaný pes? Jak jsou uzavírány jejich bludné kruhy?

Protože se sofismata odvolávají na realitu, musíme nejdříve porozumět realitě, kterou vnímáme jako svět relativních projevů. A protože „relace = vztah“, je vnímání relativních projevů založeno na vztazích mezi kontrastními opaky, které jsou vždy párové (duální): vnitřní-vnější, horní-dolní, prázdné-plné, světlé-temné, dobré-zlé, pravdivé-nepravdivé, atp.

Kontrastně opačné projevy přijímáme jako vjemy (prostřednictvím smyslových obrazů projevů). Jedna věc je však vnímat a jiná věc je vnímanému porozumět. Tzn., přepodstatnit vjemy kontrastních opaků (ve své myslí) na kontrastní opaky představ a pojmů.

rozumět = subjektivně logicky uspořádat představy a pojmy podle objektivní logiky (řádu) relativních projevů

Jsou-li vnímané projevy uspořádány z kontrastních opaků, pochopíme je (uchopíme, osvojíme si) tak, že podle nich uspořádáme své představy a pojmy. Jde tedy o to, aby řád (logika) objektivní reality odpovídal řádu (logice) subjektivní reality. Právě tomu se lidově říká „nabrat rozum do čepice“. Pouze tak lze vyvinout to, čemu se říká „zdravý rozum“!

Potíž je pouze v tom, že řád (systém vztahů) světa relativních projevů se neprojevuje bezprostředně, ale prostřednictvím toho, co je ve vztahu (v řádu). Jinými slovy, vnímat lze bezprostředně pouze kontrastní opaky, nikoliv vztahy mezi nimi (jejich řád).

A nyní se podívejme, jak jsou kontrastní představy a pojmy uspořádány v samo-sofismatech. Nejlépe nás o tom může poučit „paradox lháře“ („lže, kdo říká, že lže?“), který si pro názornost následovně upravíme:

„*Má či nemá pravdu, kdo říká, že nemá pravdu?*“

(říká-li, že nemá a nemá, pak má pravdu = nemá pravdu, neboť říká, že nemá, ač má)

Sofismatům kontrastní opaky nechybí, mají je však uspořádány do bludného kruhu:

ne-má-li, pak má = má-li, pak nemá = nemá-li, pak má, atd. stále dokola (↻)

Princip bludného kruhu kupodivu není v rozporu s objektivní realitou, kde lze rovněž uspořádat z naprostých opaků bludný kruh, přesněji řečeno mezikružít (●), jakým je například řada kamenných dolmenů (respektive menhirů a mezer mezi nimi) ve Stonehenge.

Princip bludného kruhu naznačuje také hermetický symbol hada (draka) požírajícího svůj vlastní ocas.

Uroboros nám spojením hlavy s ocasem napovídá, že bludný kruh lze uzavřít z původní lineárního řádu opaků (z řady článků a mezer v hadí páteři), spojením počátku řady (hlavy) s jejím koncem (špičkou ocasu). Zárodky zvířat a lidí nás pak mohou poučit, že hlava je skutečně počátkem vývoje ostatní tělesnosti, vyrůstající právě z ní. Spojení hlavy s ocasem tedy znamená zmatení (nerozlišování) dvou naprostých opaků, počátku a konce.

Kdo v kruhu Stonehenge pozná, který kámen (resp. mezeira) je první a který poslední?

Jakkoliv jsou relativní opaky neoddělitelnou součástí každého kontrastně duálního projevu, jakkoliv se vzájemně spojují a prolínají (☉), přece je nesmíme pokládat za totéž, ale vždy jen za dva naprosto různé opaky (● a ○ aj.!) Právě na současném rozlišování i matení opaků (jak se právě hodí), zauzlují sofisté své protimluvy (sophismata) tak, aby se vedle reálného „JE ≠ NENÍ“, zdálo být možné také: JE = NENÍ:

všemohoucí JE i NENÍ (= i ≠) všemohoucí
(je všemohoucí, může-li stvořit kámen, který neuzvedne?)

lhář JE i NENÍ lhář
(lže, kdo říká, že lže?)

pravda JE i NENÍ pravda
(má či nemá pravdu, kdo říká, že nemá pravdu?)

*„Od té cesty bádání chci tě odvrátit předem,
po níž se potácí lidé dvojhaví, co nic nevědí,
jimž bezradnost v hrudi řídí bludnou mysl.
Současně hluší i slepi zmateně bloudí,
ty nesoudné davy,
pro něž JE a NENÍ, touž věcí je, i různou.“*

(Parmenidés z Eleje: „O přírodě“)

Samo o sobě (absolutně) nemůže být nic relativním opakem, neboť mimo to, co je osamocené, není nic, vůči čemu by mohlo být opakem. Opak JE opakem jen ve vztahu (relaci) ke svému opaku, jímž sám NENÍ (vnější/vnitřní, tma/světlo, počátek/konec aj.).

Nyní jsme s to porozumět učiteli Zénóna z Eleje, Parmenidovi z Eleje, jenž veškeré relativní opaky vyjádřil vztahem:

JE ≠ NENÍ

Jinými slovy: Nic nemůže být současně svým vlastním opakem, ale jen opakem svého opaku (kamenem či mezerou).

nic NENÍ opakem sebe sama = vše JE opakem jen svého opaku

Ač je řada kamenů a mezer uzavřena do bludného kruhu (obvodu), přece tím počátek a konec nezanikají. Jen je nesmíme hledat v bludném kruhu (○), ale musíme bludný kruh rozvinout (∼) do lineární řady (—). Právě to naznačuje starověká legenda o Aristotelově žáku Alexandru Makedonském, který namísto marného rozuzlování „górdický uzel“ (○) prostě rozetnul mečem (⊖). Kamennému kruhu je totiž jedno, který kámen je v něm první, a která mezerka poslední. Ať tmeze kdekoliv, vždy dostaneme lineární řadu kamenů a mezer, vyjádřitelnou aritmetickou řadou jednotek: $1, 1, 1, \dots = 1-x$.

Obvod bludného kruhu je ovšem třeba rozvinout nejen z venčí, jako tzv. „górdický uzel“, ale také rozetnutím z nitra, jako tzv. „svinibrodský řetěz“. To pro změnu naznačuje středověká legenda, podle níž zasvěcenec děvinského mystéria, Oldřichův žák Břetislav Moravský, rozetnul „řetěz brány“ při únosu Jitky ze Svinibrodského kláštera.

Řetěz, který v principu představuje opakování spojení dvou různých článků, nám mimo jiné naznačuje, že Břetislav a Alexandr nerozetnuli tentýž článek, ale každý jeden, vnější a vnitřní. Tzn., že perský górdický uzel je stejně jako německý Svinibrodský řetěz, nejsou jednoduchými bludnými kruhy (⊖), ale dvojicí relativně opačných bludných kruhů (⊖ ⊖), vnitřního a vnějšího, jak to naznačuje tzv. lemniskáta (∞). Alexandr makedonský tedy rozetnul bludný kruh vnější reality (objektivních relativních projevů), Břetislav moravský bludný kruh vnitřní reality (subjektivních představ a pojmů). Oba svůj bludný kruh rozetnuli tam, kde se spojují v lemniskátu, což jim umožnilo přechod z vnějšího do vnitřního (Alexandrovi) a z vnitřního do vnějšího (Břetislavovi). Obdobně je sofistické rovnítko mezi relativními opaky (JE = NENÍ) reálnou matematikou rozetnuto na „nerovnítko“ (JE ≠ NENÍ).

Nedáme-li se v marném úsilí o rozuzlení sofismat vodit za nos stále dokola, pak tam, kde nalezneme protimluv (JE = NENÍ) příslušný bludný kruh prostě rozetneme: JE ≠ NENÍ! A to je také řešení sofismatu.

Parmenidés z Eleje nás upozorňuje, že sofisté nevykládají JE a NENÍ vždy jen jako totéž, ale podle toho jak se kdy hodí, jako stejnou věc (JE = NENÍ) i různou (JE ≠ NENÍ). Tak mohou sofisté klíčovat mezi realitou a nereálnými iluzemi a unikat protiargumentům z jednoho světa do druhého. Proto se s nimi nehádejme. Nalezneme-li skrytý či zjevný protimluv, není dál o čem diskutovat.

Rozlišování i nerozlišování relativních opaků můžeme nalézt také v ryze abstraktní matematice, emancipované od reality. Například je nám jedno ze skrytých matematických sofismat předkládáno jako tzv. „vzorec obvodu kruhu“ ($2\pi R$). Toto sofisma nám vlastně sugeruje, že obvod kruhu (○) je dán součtem dvou stejnosměrných půl-obvodů:

$$2\pi R = +\pi R + \pi R$$

Skutečnost je však taková, že spojením dvou stejnosměrných půl-obvodů nedostaneme obvod kruhu (○), ale jednosměrné vlnění: $+\pi R + \pi R = \cap + \cup = \curvearrowright = 2\pi R$.

Obvod kruhu lze uzavřít jen spojením (součtem) dvou protisměrných půl-obvodů (↻):

$$\curvearrowright = +\pi R - \pi R = 0$$

(nula je mj. symbolem kružnice, tj. obvodu kruhu: $\curvearrowright = \circ = 0$)

Učení matematici určitě namítnou, že nula je pro výpočet délky obvodu kruhu nepoužitelná. To je sice pravda, avšak opět jen sofistická, tj. propletená s nějakou nepravdou. Chceme-li mít pravdivé poznání, musíme mít veškeré představy a pojmy v naprostém souladu s realitou. Tak si i pravdivé poznání obvodu kruhu žádá, abychom měli správnou představu obvodu (\bigcirc), složenou ze dvou relativně opačných (protisměrných) půlobvodů ($+\pi R -\pi R = \curvearrowright = 0 = \bigcirc$). Chceme-li však změřit či vypočítat délku obvodu kruhu, tu se již nejedná o obvod, neboť délka a obvod jsou dvě různé věci. Obvod je uzavřený do kružnice (\bigcirc) zatímco délková míra je otevřená jako úsečka (\leftrightarrow). Délka je lineární aritmetickou řadou jednotek míry ($1+1+1+\dots = 1-x$) jako rozvinutý krejčovský metr...

Můžeme tedy uzavřít, že sofismata mohou mít formálně různé podoby, ve své podstatě jsou však vždy dána tímtež. Nespornou realitu ($JE \neq NENÍ$), která jim má opatřit důvěru, kontaminují nějakým nereálným protimluvem ($JE = NENÍ$). Sofisma tak nutně samo sobě odporuje, jen je třeba nalézt kde je v něm onen zakopaný pes (protimluv):

sofisma = protimluv (rozpor, paradox)

Věc ovšem platí i obráceně. Pokud si výrok protirečí, jedná se nepochybně o sofisma (vědomé, či nevědomé):

protimluv = sofisma

-zmp-